

همبستگی عزت نفس با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان ۱۳۸۸

صدیقه کمالی^۱، الهام جعفری^۱، افسانه فتحی^۲

نویسنده‌ی مسئول: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی kamalysg@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: یکی از بزرگترین معضلات آموزشی، افت تحصیلی دانشجویان است. بنابراین توجه به بهداشت روانی و پیشرفت تحصیلی این گروه اهمیت به‌سزایی دارد. پاره‌ای از مطالعات بیانگر ارتباط مستقیم بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی است، لیکن بعضی از صاحب نظران رابطه‌ی مستقیم این دو را مورد تردید قرار داده‌اند. این پژوهش با هدف تعیین همبستگی عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان انجام شده است.

روش بررسی: این پژوهش یک مطالعه‌ی همبستگی بود، کلیه‌ی دانشجویان دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان که حداقل دو نیم‌سال سابقه‌ی تحصیلی داشتند، (۱۸۲ نفر) در مطالعه شرکت کردند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه بود. پرسش‌نامه از دو بخش شامل: ویژگی‌های فردی و تحصیلی واحدهای پژوهش و آزمون ۵۸ سوالی عزت نفس کوپراسمیت تشکیل شده بود.

یافته‌ها: ضریب همبستگی پیرسون رابطه‌ی معنی‌داری بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانشجویان نشان داد ($r=0/31$). ولی عزت نفس با سن و جنسیت ارتباط آماری معنی‌داری نداشت ($P>0/05$). پیشرفت تحصیلی دانشجویان دختر به طور معنی‌داری بهتر از دانشجویان پسر بود ($P<0/05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به وجود همبستگی مثبت بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، به نظر می‌رسد استفاده از روش‌های تقویت عزت نفس می‌تواند در جلوگیری از افت تحصیلی دانشجویان نقش داشته باشد.

واژگان کلیدی: عزت نفس، پیشرفت تحصیلی، دانشجو

مقدمه

روانی و خود اتکایی بیشتری برخوردار باشند تا بتوانند به توفیق روز افزون‌تری در تحصیل و در نهایت در حرفه‌ی خود دست یابند. دوران دانشجویی همواره منابعی از اضطراب را برای دانشجویان فراهم کرده، سلامت آنها را به خطر

دوره‌ی دانشجویی، دوره‌ای مهیج و پرچالش برای دانشجویان است. در طول این دوره، همه‌ی دانشجویان به‌ویژه دانشجویان گروه علوم پزشکی، به دلیل رویارویی با عوامل استرس‌زای زیاد و لزوم سازگاری مناسب، باید از سلامت

۱- کارشناس ارشد مامایی، مربی دانشگاه علوم پزشکی زنجان

۲- کارشناس مامایی، بیمارستان امام حسین زنجان

می‌اندازد (۱). این در حالیست که شاغلین در عرصه‌ی مراقبت‌های بهداشتی و درمانی، همواره با مسائل و مشکلات پیچیده‌ای مواجه هستند که برای تصمیم‌گیری درست و به موقع در خصوص آنها و انتخاب بهترین عمل، نیازمند تفکر انتقادی هستند (۲)، ویژگی‌های فردی دانشجویان از عوامل مهم تاثیرگذار در رشد و توسعه‌ی تفکر انتقادی در ایشان می‌باشد (۳). یکی از ویژگی‌های شخصیت بهنجار، برخورداری از عزت‌نفس است. عزت‌نفس عبارت است از درجه‌ی تصویب و تایید و ارزشی که شخص نسبت به خود احساس می‌کند و یا قضاوتی که فرد نسبت به ارزش خود دارد (۴). برای انسان هیچ حکم ارزشی مهم‌تر از قضاوت او در مورد نفس خویش نیست. در واقع ارزشیابی شخصی از خویشتن، قطعی‌ترین عامل در رشد روانی است، تصویری که فرد از خود دارد به طور ضمنی در همه واکنش‌های ارزشی او تجلی می‌یابد (۵). به طور کلی وقتی میزان عزت نفس بالا باشد، فرد فعالیت خود را افزایش داده، توانایی خود را در مواجهه با مشکلات و انجام وظایف متحول کرده، در سطح مطلوب و بالایی ارزیابی می‌کند (۶). عزت نفس از جمله مفاهیمی است که ارتباط معکوس آن با افسردگی، احساس تنهایی و اضطراب به عنوان متغیرهای منفی و ارتباط مثبت آن با مفاهیمی چون احساس کارایی، توانمندی و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیرهای مثبت گزارش شده است (۷-۱۳). از جمله مهم‌ترین نگرانی‌های اساتید، مسوولین آموزش دانشگاه‌ها و خانواده‌های دانشجویان، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی آنها است (۱۳)، چرا که افت تحصیلی تاثیر به‌سزایی در سرنوشت فرد داشته و هزینه‌ی گزافی به خانواده و جامعه تحمیل می‌کند (۱۴). در کشور ما این امر از مهم‌ترین مشکلات نظام آموزشی است و هر ساله ده‌ها میلیارد ریال از بودجه‌ی کشور را هدر می‌دهد (۱۵). بررسی‌ها نشان داده‌اند اضطراب، افسردگی و مشکلات جسمی در افت یادگیری و تحصیلی افراد موثر بوده، رابطه‌ی معنی‌دار

معکوسی بین این عوامل و پیشرفت تحصیلی وجود دارد (۱۶). از سوی دیگر نتایج چندین پژوهش موید ارتباط مثبت معنی‌داری بین عزت نفس و موفقیت تحصیلی بوده است (۱۷-۲۰). برای اینکه فراگیران بتوانند از حداکثر ظرفیت ذهنی و توانمندی‌های بالقوه خود بهره‌مند شوند، باید از نگرش مثبتی نسبت به خود و محیط اطراف برخوردار باشند، چرا که کسانی که در خود احساس شایستگی می‌کنند، در انجام وظایف خود موفق‌تر می‌شوند. به نظر می‌رسد پیشرفت تحصیلی و عزت نفس دارای یک رابطه‌ی متقابل باشد، یعنی از یک طرف عزت نفس موجب پیشرفت تحصیلی می‌شود، زیرا خودباوری و تلقی مثبت از خود در یادگیری و ایجاد انگیزش برای تحصیل موثر بوده، موجب موفقیت تحصیلی می‌شود، از طرف دیگر موفقیت‌های تحصیلی و رسیدن به مدارج بالا، عزت نفس، افراد را ارتقا می‌دهد (۶). مطالعاتی که در زمینه‌ی ارتباط عزت نفس و وضعیت تحصیلی انجام شده‌اند همگی همسو نبوده‌اند. بیشتر مطالعات ارتباط مثبت معنی‌داری بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی نشان داده‌اند (۲۱-۲۷). پورشافعی، همبستگی معنی‌داری بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی گزارش کرد، اما بین میزان عزت نفس دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری دیده نشد (۲۰). ترخان نشان داد که دانش‌آموزان تیزهوش از عزت نفس و موفقیت تحصیلی بیشتری نسبت به دانش‌آموزان عادی برخوردارند (۲۸). محققان در تحقیق دیگری پی بردند که تجاربی نظیر ترس از تنبیه‌شدن و مردودشدن عزت نفس افراد را کاهش می‌دهد (۲۹). در عین حال، برخی متخصصین معتقدند که عزت نفس با پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی ضعیفی دارد و احساس خوب فرد از خود، تاثیر زیادی بر پیشرفت تحصیلی ندارد (۱۸). صاحب نظران دیگر رابطه‌ی مستقیم این دو را مورد تردید قرار داده، معتقدند عزت نفس بالا تاثیر مهمی بر عملکرد تحصیلی فرد نداشته، ولی عزت نفس پایین تاثیر بازدارنده‌ای بر پشتکار و عملکرد تحصیلی دارد (۳۰). لذا

داشتند، حذف شدند. از مجموع ۱۸۲ نمونه‌ی پژوهش، ۲۴/۱۷ درصد دانشجوی مامایی، ۳۲/۴۱ درصد دانشجوی پرستاری، ۱۳/۷۳ درصد دانشجوی فوریت‌های پزشکی، ۱۲/۱۱ درصد هوشبری و ۱۷/۵۸ درصد دانشجوی رشته‌ی اتاق عمل بودند. ۳۶/۲۶ درصد نمونه‌ها پسر و ۶۳/۷۴ درصد دختر، ۱۲/۰۸ درصد نمونه‌ها متأهل و ۸۷/۹۲ درصد مجرد بودند.

میانگین نمره‌ی عزت نفس و معدل ترم تحصیلی دانشجویان مستقل از رشته‌ی تحصیلی به ترتیب $27/23 \pm 7/32$ و $16/23 \pm 2/14$ بود. آزمون همبستگی پیرسون، رابطه‌ی معنی‌داری بین عزت نفس و وضعیت تحصیلی دانشجویان نشان داد ($p < 0/05$, $r = 0/31$). میانگین نمره‌ی عزت نفس و معدل ترم تحصیلی کلیه‌ی واحدهای مورد پژوهش به تفکیک رشته، در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار عزت نفس و معدل ترم تحصیلی واحدهای مورد پژوهش به تفکیک رشته‌ی تحصیلی

رشته‌ی تحصیلی	تعداد	عزت نفس	ترم تحصیلی
پرستاری	۵۹	$26/78 \pm 7/23$	$15/78 \pm 2/14$
مامایی	۴۴	$28/05 \pm 7/34$	$16/92 \pm 2/03$
اتاق عمل	۳۲	$26/98 \pm 7/45$	$16/25 \pm 2/21$
هوشبری	۲۲	$27/52 \pm 7/12$	$16/67 \pm 1/80$
فوریت‌های پزشکی	۲۵	$26/83 \pm 7/46$	$15/54 \pm 2/56$
کل	۱۸۲	$27/21 \pm 7/52$	$16/23 \pm 2/14$

در مقایسه‌ی میانگین نمرات عزت نفس، گرچه دانشجویان رشته‌ی مامایی بالاترین و دانشجویان رشته پرستاری پایین‌ترین سطوح عزت نفس را داشتند، ولی آزمون‌های آماری از این نظر اختلاف معنی‌داری بین گروه‌ها نشان نداد ($p > 0/05$). بین سایر ویژگی‌های مورد مطالعه شامل سن و جنس با عزت نفس رابطه‌ای مشاهده نشد ($p > 0/05$). میانگین معدل دانشجویان دختر ($16/48 \pm 2/15$) به‌طور معنی‌داری ($p < 0/05$)، بیشتر از دانشجویان پسر ($15/12 \pm 2/08$) بود.

با توجه به نتایج متناقض مطالعات و اهمیت پیشرفت تحصیلی و تاثیرات آن بر فرد و جامعه، این پژوهش با هدف بررسی ارتباط عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان انجام شده است.

روش بررسی

این تحقیق یک مطالعه‌ی همبستگی (Correlation Study) است. جامعه و نمونه‌ی پژوهش را کلیه‌ی دانشجویان دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان که حداقل دو نیم‌سال سابقه‌ی تحصیلی داشتند، تشکیل دادند. از مجموع ۲۲۵ دانشجوی ۵ رشته‌ی پرستاری، مامایی، هوشبری، اتاق عمل و فوریت‌های پزشکی، ۱۸۲ نفر نسبت به شرکت در مطالعه رضایت داشته، پرسش‌نامه را با صداقت تکمیل نمودند. پرسش‌نامه از دو بخش ویژگی‌های فردی و تحصیلی واحدهای پژوهش و آزمون ۵۸ سوالی عزت نفس کوپراسمیت تشکیل شده بود. جهت سنجش پیشرفت تحصیلی از معدل ترم گذشته استفاده شد. میزان عزت نفس با استفاده از مقیاس کوپراسمیت که در پژوهش‌های مختلف بارها مورد استفاده قرار گرفته، در ایران مناسب سازی شده، مورد سنجش قرار گرفت (۱، ۱۶). این آزمون دارای ۵۸ گزینه با ۸ گزینه‌ی دروغ‌سنج است که عزت نفس را در ۴ حیطه‌ی عزت نفس کلی، عزت نفس اجتماعی (همسالان)، عزت نفس خانوادگی (والدین) و عزت نفس تحصیلی (آموزشگاه) مورد ارزیابی قرار می‌دهد. روایی و پایایی پرسش‌نامه از طریق اعتبار محتوا و آزمون مجدد تایید شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری تی‌تست، مجذور کای، ضریب همبستگی پیرسون و آنالیز واریانس انجام شد.

یافته‌ها

با توجه به سئوالات دروغ‌سنج مطرح شده در پرسش‌نامه کوپراسمیت، ۱۸ نفر از نمونه‌هایی که در مطالعه شرکت

بحث

نتایج این مطالعه، همبستگی مثبت و معنی‌داری بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانشجویان نشان داد. پژوهش حسینی و همکاران و حسینی‌نسب و وجدان پرست نیز ارتباط معنی‌داری بین عزت نفس و وضعیت تحصیلی گزارش کردند (۱۵ و ۶). با این وجود در مطالعه‌ی زارع و همکاران همبستگی معنی‌داری بین معدل و عزت نفس مشاهده نشد، ولی بین عزت نفس و سلامت عمومی دانشجویان ارتباط معنی‌داری وجود داشت (۱). صمدی نیز در پژوهش خود نتوانست رابطه‌ی معنی‌داری بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی نشان دهد (۳۱). نتایج مطالعه‌ی مولوی و همکاران در خصوص عوامل موثر بر انگیزش تحصیلی نشان داد، عزت نفس یکی از عوامل موثر در افزایش انگیزه‌ی تحصیلی است. در واقع عزت نفس با تحت تاثیر قرار دادن شخص، می‌تواند در صورت بالا بودن، سبب انگیزه‌ی تحصیلی و در صورت پایین بودن سبب بی‌انگیزگی دانشجویان شود (۳۲). اشخاصی که از عزت نفس بالا برخوردارند، در برابر مسائل و مشکلات زندگی مقاومت بیشتری می‌کنند و از پشتکار بیشتری نیز برخوردارند و در نتیجه احتمال موفقیت‌شان بیشتر می‌شود (۲).

یک مطالعه فرا تحلیلی معتقد است که عزت نفس تاثیر غیر مستقیم بر پیشرفت تحصیلی دارد، چرا که افسردگی و ترس از شکست در افراد با عزت نفس پایین باعث ایجاد احساس عدم توانایی و شایستگی شده، رغبت به تلاش و کوشش را از فرد گرفته، روی عملکرد وی تاثیر می‌گذارد (۳۳). برخی از پژوهشگران معتقدند که ارتباط مستقیم بین عزت نفس و موفقیت تحصیلی در دوره‌ی دانش‌آموزی بیشتر صادق است. چرا که در این دوره، شایستگی اغلب فقط در گرفتن نمره‌ی بهتر خلاصه می‌شود (۳۳)، ولی محیط دانشگاه ضمن اینکه یک محیط آموزشی است، یک محیط اجتماعی نیز هست و مسایل خاص خود از جمله زندگی خوابگاهی، بی‌علاقگی به رشته‌ی تحصیلی و نگرانی نسبت به آینده‌ی حرفه‌ای را نیز به

همراه دارد که همگی این‌ها نقش پیشرفت تحصیلی در ارتقای عزت نفس دانشجویان را به نسبت دانش‌آموزان کم‌رنگ‌تر می‌کند (۱،۲۰). از سوی دیگر بسیاری از افرادی که پیشرفت تحصیلی مناسبی ندارند، از مکانیسم‌های دیگری برای حفظ عزت نفس خود استفاده می‌کنند (۲).

هوت (۲۰۰۲) بیان می‌کند موفقیت در یک موضوع خاص مثلاً در امور تحصیلی، نمی‌تواند به طور واقعی برداشت از خود و عزت نفس را تغییر دهد، اما بر روی انتظارات فرد از موفقیت‌های آینده اثر می‌گذارد (۳۴). بنابراین به نظر می‌رسد عزت نفس می‌تواند به طور غیر مستقیم، تأثیر چشم‌گیری در پیشرفت و کسب موفقیت افراد داشته باشد.

در مقایسه‌ی نتایج این مطالعه و پژوهش حسینی و همکاران، اختلاف زیادی بین میانگین نمره‌ی عزت نفس دانشجویان توان بخشی با پرستاری و مامایی مشاهده شد. به طوری که در مطالعه‌ی ایشان، نمره‌ی عزت نفس کلیه‌ی واحدهای مورد پژوهش بیشتر از ۲۶ بود (۱۵). بررسی‌ها نشان داده است، یکی از عوامل موثر بر عزت نفس دانشجویان، مقطع تحصیلی آنها است (۱)، به نظر می‌رسد علت اختلاف نتایج این دو مطالعه نیز همین مساله باشد، چرا که کلیه‌ی واحدهای مورد پژوهش در مطالعه‌ی حسینی و همکاران دانشجویان مقطع کارشناسی پیوسته بودند، در حالی که، بیش از یک سوم نمونه‌های پژوهش ما را دانشجویان کاردانی و کارشناسی ناپیوسته تشکیل داده بودند.

در این پژوهش اختلاف معنی‌داری بین عزت نفس دانشجویان دختر و پسر مشاهده نشد، ولی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دختر به طور معنی‌داری بیشتر از پسران بود. حسینی‌نسب و وجدان پرست در یک مطالعه و پورشافی در مطالعه‌ی دیگر، نیز نتایج مشابهی گزارش کردند (۶،۲۰). شاید یکی از دلایل عدم ارتباط عزت نفس و جنسیت، اخذ بازخوردهای برابر از محیط باشد. بدین معنا که فواصل فرهنگی و قومی گذشته کم‌رنگ‌تر شده و عموماً سعی می‌شود با دختران و پسران با

لذا امروزه دختران با پشتکار و علاقه‌ی بیشتری به تحصیل می‌پردازند.

نتیجه گیری

از آنجا که بین عزت نفس و وضعیت تحصیلی دانشجویان همبستگی مثبتی وجود دارد، به نظر می‌رسد، توجه به وضعیت عزت نفس دانشجویان و اعمال روش‌هایی چون تشکیل کلاس‌های آموزشی و برگزاری کارگاه‌ها، جهت تقویت عزت نفس می‌تواند، در بهبود پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانشجویان نقش داشته باشد.

نگرش مساوی برخوردار شود. از سوی دیگر برخی از روانشناسان اجتماعی عقیده دارند که اساساً مفهوم "خود" در مردان و زنان متفاوت است. بنابراین واقعاً نمی‌توان عزت نفس آنها را با هم مقایسه کرد (۶). پیشرفت تحصیلی بهتر دختران نسبت به پسران می‌تواند ناشی از آن باشد که اساساً هدف تحصیل دختران و پسران متفاوت است. در پسران همواره بعد اقتصادی مسایل مهم‌تر بوده، بنابراین انگیزه‌ی اصلی تحصیل، اغلب به مسئولیت‌های آینده‌ی آنان نظیر تهیه مسکن، اداره‌ی زندگی و سرپرستی خانواده باز می‌گردد، ولی در دختران تحصیل در درجه‌ی اول، راهی برای ابراز شخصیت و هویت اجتماعی خویش و گریختن از نقش سنتی زن در جامعه است.

منابع

- ۱- زارع نجف، دانش پژوه فرح، امینی مرضیه، رازقی محسن، فلاح زاده محمد حسین. رابطه وضعیت تحصیلی با سلامت عمومی و عزت نفس در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۸۶؛ سال ۶، شماره ۱: صفحات ۵۹-۶۶.
- ۲- برخوردار معصومه، جلال منش شمس الملوک، محمودی محمود. ارتباط گرایش به تفکر انتقادی و عزت نفس در دانشجویان پرستاری. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۸۸؛ سال ۹، شماره ۱: صفحات ۱۸-۱۳.
- ۳- حسن پور مرضیه، حقدوست اسکویی فاطمه، صلصالی مهوش. تفکر انتقادی، آموزش، پرستاری. فصلنامه پرستاری ایران ۱۳۸۴؛ سال، شماره ۴۱: صفحات ۱۷-۷.
- ۴- بهرامی هادی. بررسی مسایل و مشکلات روانی و اجتماعی دانشجویان کشور. از مجموعه مقالات سومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان ۱۳۸۵. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران: صفحات ۵۴-۸.
- ۵- هاشمی جمال. در ترجمه روانشناسی حرمت نفس، براندن ناتانیل (مؤلف). چاپ اول. تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۱، صفحه ۱۶۱.
- ۶- حسینی نسب داوود، وجدان پرست حسین. بررسی رابطه عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پایه و علوم انسانی مراکز تربیت معلم. نشریه دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی تبریز ۱۳۸۱؛ شماره ۱۸۳: صفحات ۱۲۶-۱۰۱.

7- Beer J. Depression and self-esteem of teachers. *Psychol Rep.* 1987; 60: 1097-8.

8- Tashakkori A, Thompson VD. Gender, self perception and self evaluation in depression: a factor analysis study among Iranian college students. *Personality and Individual Differences.* 1998; 10: 341-54.

9- Philpot VD, Holliman WB, Madonna S. Self-statements, locus of control and depression in predicting self-esteem. *Psychol Rep.* 1995; 76: 1007-10.

- 10- Mathews DB, Barbara L. Anxiety: a component of self-esteem. *Elementary School Guidance and Counseling*. 1989; 24: 153-9.
- 11- Filozof EM, Albertin HK, Jones CR, Steme SS, Myers L, Mcdermott RJ. Relationship of adolescent self-esteem to selected academic variables. *J Sch Health*. 1998; 68: 68-72.
- 12- Mullis AK, Mullis RL. Vocational interests of adolescents: relationships between self-esteem and locus of control. *Psychol Rep*. 1997; 81: 1363-71.
- ۱۳- رضوی شجاع. در ترجمه شکست‌های تحصیلی، شناخت و جبران، لوگان آندره (مولف). چاپ اول. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۴.
- ۱۴- گلشنی فومنی محمد رسول. جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. چاپ اول. تهران: انتشارات شیفته. ۱۳۷۵.
- ۱۵- حسینی محمدعلی، دژکام محمود، ژیلا میرلاشاری. همبستگی عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان توان بخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران. مجله ایرانی آموزش در پزشکی ۱۳۸۶؛ سال ۷، شماره ۱: صفحات ۱۴۲-۱۳۷.
- ۱۶- عباس آبادی بتول. رابطه بین اضطراب و پیشرفت تحصیلی. پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد. مشهد: دانشگاه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد. ۱۳۷۶.
- 17- Ross CE, Broh BA. The roles of self-esteem and the sense of personal control in the academic achievement process. *Sociology of Education*. 2000; 73: 270-84.
- ۱۸- فتحی آشتیانی علی. بررسی ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان و رابطه آن با موفقیت تحصیلی. کوثر ۱۳۷۷؛ سال ۲، شماره ۳: صفحات ۹۵-۹۱.
- 19- El-Anzi, Ferih Owayed. Academic achievement and its relationship with anxiety, self-esteem, optimism, and pessimism in Kuwaiti students. *Soc Behav Pers*. 2005; 33: 90-5.
- ۲۰- پورشافعی احمد. بررسی رابطه عزت نفس و پیشرفت تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت معلم، ۱۳۷۰.
- 21- Woo To, Frank N. Academic performance and perceived validity of grades: an additional case for self-enhancement. *J Soc Psychol*. 2000; 140: 218-26.
- 22- Kobal D, Musek J. Self-concept and academic achievement: Slovenia and France. *Pers Indiv Differ*. 2001; 30: 887-99.
- ۲۳- رفعتی فوزیه. بررسی رابطه میان بهداشت روان و پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری و مامایی دانشکده‌ی پرستاری شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد. شیراز: دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ۱۳۷۹.
- 24- Miyamoto RH, Hishinuma ES, Nishimura ST, Nahulu LB, Andrade NN, Geobert DA et al. Path models linking correlates of self-esteem in a multi-ethnic adolescent sample. *Pers Indiv Differ*. 2001; 31: 701-12.
- 25- Sarid O, Anson O, Yaari A, Margalith M. Academic stress, immunological reaction, and academic performance among students of nursing and physiotherapy. *Res Nurs Health*. 2004; 27: 370-7.
- 26- Ghorbani N, Watson PJ, Bing MN, Davison HK, Lebereton D. Two facets of self-knowledge: cross-cultural development of measures in Iran and the United States. *Genet Soc Gen Psychol Monogr*. 2003; 129: 238-68.

27- Lin YR, Shiah IS, Chang YC, Lai TJ, Wang KY, Chou KR. Evaluation of an assertiveness training program on nursing and medical students assertiveness, self-esteem and interpersonal communication satisfaction. *Nurse Educ Today*. 2004; 24: 656-65.

۲۸- ترخان مرتضی. بررسی رابطه بین موضع نظارت و عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تیزهوش و عادی. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۲.

29- Kaplan HB, Porkorny AD. Self-esteem derogation and childhood broken hoom. *J Marriage and the Family*. 1971; 33: 328-34.

۳۰- طادی کتایون. بررسی ارتباط عزت نفس و میزان فراگیری مهارت‌های مراقبت از خود در نوجوانان پسر ۱۱ تا ۱۵ ساله مبتلا به فلج مغزی در مرکز بهزیستی کودکان و نوجوانان استان تهران در سال ۱۳۷۷. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده پرستاری دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران، ۱۳۷۷.

۳۱- صمدی هره دشت سهیلا. بررسی عزت نفس دانشجویان دانشگاه گیلان و رابطه آن با مشکلات روانی آنان. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۳.

۳۲- مولوی پرویز، رستمی خلیل، فدایی نائینی علیرضا، محمدنیا حسین، رسول زاده بهزاد. بررسی عوامل موثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۶؛ سال ۲۵، شماره ۱: صفحات ۸-۵۳.

33- Wickline VB. Ethnic differences in the self-esteem /academic achievement relationship: ameta-analysis. [cited 2006 May 21]. Available from: <http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?>

34- Huitt W. Self-concept and self- esteem. [cited 10 may 2002]. Available from: <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/regsys/self.html>